

In de ideale wereld is het
vandaag feest.....

.....en morgen ook!

Verkenning hergebruik toneelbeeld VANG Buitenshuis

Eindrapport: Conclusies en aanbevelingen

COLOFON

Opdrachtgever

Organisatie: VANG Buitenshuis, in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, in samenwerking met de Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten

Contactpersoon: Joep van Zuijlen

Opdrachtnemer

Organisatie: Green Leisure Group Coöperatie U.A.

Opgesteld door: Tim Hermens en
Robin van Milligen
Marco Ouwerkerk

Rapportage

Datum: 05-04-2024

Versie: 3.0

Bestandsnaam: Eindrapport: Conclusies en
aanbevelingen

Voorblad

Quote: Loesje

Visual: Yiran Ding (via Unsplash)

Samenvatting

Deze inventarisatie is uitgevoerd in opdracht van VANG Buitenshuis, een programma van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, in samenwerking met de Nederlandse Associatie voor PodiumKunsten (NAPK). Het doel van de verkenning is het verkrijgen van meer inzicht in huidige hergebruik van elementen van toneelbeeld in de podiumkunstensector en zicht krijgen op mogelijke kansen om hergebruik in de sector te stimuleren. Onder elementen van het toneelbeeld wordt podiuminrichting, kostuums en rekvisieten verstaan.

De verkenning is uitgevoerd middels enquêtes (ingevuld door de leden van de NAPK en één VVTP lid) en het houden van zowel individuele interviews als groepsinterviews onder een selectie van de geënquêteerde leden en enkele relevante ketenpartijen als transporteurs, beheerders van opslag, platformbeheerders, etc..

Voor de indeling van deze presentatie van de resultaten en de conclusies is grotendeels vastgehouden aan de opzet van the Theatre Green Book, bestaande uit drie onderdelen:

- Inkoop & samenwerking;
- Materialen;
- Transport & opslag.

Inkoop & samenwerking

Dit onderdeel gaat voornamelijk over de samenwerking tussen partijen in de keten, waaronder gezelschappen, decorbouwers en kostuumdesigners. Eén van de onderwerpen binnen dit thema is de mogelijkheid en vorm van uitwisseling van elementen van het toneelbeeld. Uit dit deel van inventarisatie zijn een aantal knelpunten naar voren gekomen, die het opschalen van hergebruik van toneelbeeld momenteel lijken te beperken. Dit zijn:

- **Knelpunt 1:** Er is geen breed gedragen deelplatform beschikbaar waarop vraag en aanbod, specifiek voor de sector, bij elkaar gebracht worden.
- **Knelpunt 2:** Een deelplatform werkt alleen wanneer een partij eigenaarschap neemt over het beheer en de doorontwikkeling van het deelplatform en de actieve werving van leden. Een (commerciële) partij vinden die eigenaarschap neemt over het (te ontwikkelen) deelplatform, kan alleen met een goed verdienmodel. Dit verdienmodel ontbrak in eerdere pogingen om een deelplatform te ontwikkelen.
- **Knelpunt 3:** Alle partijen die in de keten betrokken zijn bij de podiumkunsten, met uitzonderingen daargelaten, hebben geen beleid met doelstellingen opgesteld met betrekking tot hergebruik van materialen. Een belangrijke reden voor het ontbreken van beleid is het gebrek aan een (financiële) prikkel om materialen te hergebruiken.
- **Knelpunt 4:** Het risico op schade houdt organisaties tegen om objecten uit te lenen of te verhuren. Indien een object verkocht wordt is dit knelpunt er niet.

Materialen

Het onderdeel materialen gaat over de mogelijkheid om materialen of samengestelde materialen (elementen van het toneelbeeld) te kunnen hergebruiken en/of de kennis om met hergebruikte materialen te werken, zonder in te leveren op de artistieke vrijheid. Knelpunten die hierin meespelen zijn:

- **Knelpunt 1:** Ontwerpers werken onvoldoende met hergebruik als uitgangspunt. Dit wordt omschreven als vastzitten in het ‘oude denken’. Bronnen die bijdragen aan kennis over werken met bestaande materialen zoals het Theatre Green Book, worden nog onvoldoende door de sector gedragen.
- **Knelpunt 2:** Een aantal ontwerpers en decorbouwers zijn al wel ver gevorderd in het werken met bestaande materialen. Echter is er geen overzicht waarmee ontwerpers en decorbouwers op basis van hun kennis en ambities m.b.t. hergebruik door de gezelschappen kunnen worden geselecteerd.
- **Knelpunt 3:** Onbekendheid met het van toepassing zijn van, de reikwijdte van en de impact van het auteursrecht op de mogelijkheden om wijzigingen aan te brengen aan de elementen van het toneelbeeld, maakt partijen terughoudend in het aanschaffen, (uit) lenen en/of verkopen.

Transport & opslag

Transport en opslag gaat over (het ontbreken van) inzicht in de materialen die opgeslagen worden en kennis rondom de mogelijkheden en kosten om elementen van het toneelbeeld te vervoeren.

Knelpunten die hier spelen zijn:

- **Knelpunt 1:** Verandering begint bij inzicht. De meeste gezelschappen hebben geen idee welke en hoeveel materialen in de eigen opslag liggen. Dit maakt het onmogelijk om te achterhalen welke materialen in de opslag in de eigen voorstelling hergebruikt kunnen worden, laat staan dat een andere organisatie kan achterhalen welke materialen bij een ander gezelschap in de opslag liggen en wellicht voor hen bruikbaar zijn. Een goede manier om dit (bij voorkeur uniform) te registreren ontbreekt.
- **Knelpunt 2:** De decentrale opslag van elementen van het toneelbeeld vraagt om een inspanning om elementen van toneelbeeld in de ontwerpfase bij elkaar te brengen, dit vormt een drempel voor het aan de slag gaan met het gebruik van materialen uit opslagruimtes van derden.

Aanbevelingen

Bovenstaande knelpunten beperken het aandeel hergebruik in de sector. Om deze knelpunten weg te nemen, zijn een aantal aanbevelingen gedaan. De belangrijkste zijn:

- **Aanbeveling 1:** Ondersteun organisaties (onderwijsinstellingen, leveranciers en andere relevante partijen) en gezelschappen in de sector met het opstellen van beleid. Het opnemen van verplichte percentages hergebruik van materialen in het toneelbeeld kan dienen als een effectieve stimulans.
- **Aanbeveling 2:** Stel een stuurgroep samen, bestaande uit een representatieve groep van leden uit diverse brancheorganisaties, ontwerpers, decorbouwers, brancheorganisaties en een IT-organisatie. Belast deze stuurgroep met de taak om de functionaliteiten van de bestaande deelplatforms in de sector te onderzoeken. Laat deze stuurgroep hieruit voortvloeiend een Programma van Eisen (PvE) opstellen, waaraan een goed functionerend deelplatform voor de sector moet voldoen. Dit PvE kan worden opgezet in een businessmodel voor de toekomstige eigenaar.
- **Aanbeveling 3:** Maak kennisdeling over hergebruik en koplopers in de sector mogelijk. Ook hier geldt dat de gehele keten bij deze kennisdeling moet worden betrokken, van ontwerpopleidingen tot de gezelschappen.
- **Aanbeveling 4:** Eigenaren van toneelbeeld zullen zich moeten verdiepen in het van toepassing zijn van het auteursrecht op een element en dit per onderdeel moeten vastleggen. Aansluitend dient het auteursrecht te worden uitgediept. Wat kan en mag indien auteursrecht van toepassing is en

wat als dit niet het geval is. Werk dit uit naar een helder document en vertaal dit naar standaard voorbeelddocumenten. Deel deze opgedane kennis met alle betrokken partijen in de sector, zodat dit bijdraagt aan het veranderproces binnen de sector. Door educatie en bewustwording kunnen partijen meer vertrouwen krijgen in het aanschaffen, uitlenen en verkopen van elementen van toneelbeeld ongeacht of auteursrecht op een toneelbeeld van toepassing is, wat de terughoudendheid kan verminderen.

- **Aanbeveling 5:** Start met het verkrijgen van inzicht in de opgeslagen materialen bij alle gezelschappen. Het aanleveren van een gestandaardiseerd sjabloon of een pilot met een bestaand deelplatform voor de registratie behoort tot de mogelijkheden.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inhoudsopgave	6
Termenlijst	7
Inleiding	8
Doelstelling	9
Opzet en leeswijzer.....	10
Gerelateerde stukken	10
Informatie-inwinning	10
De enquête	10
De interviews.....	11
Bevindingen	11
Inkoop en samenwerking	11
Bevindingen enquête: Inkoop en samenwerking	11
Bevindingen interviews: Inkoop en samenwerking.....	12
Knelpunten: Inkoop en samenwerking.....	14
Materialen	14
Bevindingen enquête: Materialen.....	14
Bevindingen interviews: Materialen.....	15
Knelpunten: Materialen.....	16
Transport en opslag Bevindingen enquête: Transport en opslag	16
Bevindingen interviews: Transport en opslag.....	17
Knelpunten: Transport en opslag.....	18
Bestaande initiatieven	18
Inkoop en samenwerking	18
Materialen	19
Transport en opslag	20
Conclusies, aanbevelingen en acties	20
Inkoop en samenwerking	20
Materialen	23
Transport en opslag	24

Termenlijst

Deelplatform: *Een online platform dat ontworpen is om het delen van elementen van toneelbeeld tussen verschillende partijen te vergemakkelijken.*

Elementen van het toneelbeeld: *Podiuminrichting, kostuums en rekwisieten die worden gebruikt om de setting en sfeer van een theatervoorstelling te creëren.*

Generiek ontwerp: *Een ontwerpbenadering die zich richt op het creëren van elementen die breed toepasbaar zijn en gemakkelijk aanpasbaar zijn voor verschillende situaties of voorstellingen.*

Hergebruik: *Het proces van het opnieuw gebruiken van materialen, objecten of componenten die al eerder zijn gebruikt, met als doel om afval te verminderen, kosten te besparen en creatieve ideeën uit te wisselen.*

Materialen: *Fysieke stoffen of substanties die worden gebruikt bij de productie of constructie van podiuminrichting, kostuums en rekwisieten.*

Uitwisselen van het toneelbeeld: *Het proces van het delen, uitlenen, verhuren of verkopen van elementen van het toneelbeeld tussen verschillende theatergezelschappen, productieteams of andere betrokken partijen om efficiënter gebruik te maken van middelen.*

Inleiding

De Rijksoverheid werkt samen met het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en andere overheden aan een duurzame economie voor de toekomst. In deze circulaire economie bestaat bijna geen afval en worden grondstoffen steeds opnieuw gebruikt. In het Nationaal Programma Circulaire Economie staat wat nodig is voor een circulair Nederland in 2050.

Het programma VANG Buitenshuis helpt de kantoor-, winkel- en dienstensector (KWD-sector) om het restafval dat vrijkomt – en dat vergelijkbaar is met huishoudelijk afval – te halveren. VANG staat voor 'van afval naar grondstof'. Het doel van dit meerjarenprogramma is meer te recyclen, minder grondstoffen te gebruiken en zo een stap te zetten naar een circulaire economie.

In september 2022 publiceerde de Nederlandse Associatie voor Podium Kunsten (NAPK) het manifest “Podiumkunsten en bestel 2023 en verder”. ‘Zorg voor de planeet’ is daarin één van de speerpunten. Om uitvoering te geven aan de beschreven ambities is in februari 2023 een kwartiermaker duurzaamheid aangesteld en is 2023 uitgeroepen tot het jaar van de duurzaamheid.

De voetafdruk van de sector voor de podiumkunsten wordt mede bepaald door haar materiaalgebruik. Voor het creëren van voorstellingen worden veelal steeds opnieuw decorstukken, kostuums en rekwisieten gemaakt.

Samen met VANG Buitenshuis trekt NAPK de conclusie dat, gekeken naar grondstoffengebruik, dat er in de podiumkunstensector kansen liggen voor meer circulaire podiuminrichting, kostuums en rekwisieten. Deze drie categorieën vallen onder de gezamenlijke noemer “het toneelbeeld”. Hergebruik is één van de mogelijkheden die past binnen een circulaire economie en daarmee aansluit bij de doelstellingen vanuit Europa (volledig circulair in 2050) en de beschreven ambities van de NAPK.

Op dit moment is er weinig bekend rondom het hergebruik van het toneelbeeld. De al wel bekende initiatieven zijn kleinschalig. Over de huidige situatie met betrekking tot hoeveelheden, mogelijkheden en bereidwilligheid van de sector om het toneelbeeld te hergebruiken is informatie nodig. Op basis van deze informatie kunnen plannen worden opgesteld om preventie en hergebruik te stimuleren. Deze aanleiding heeft VANG Buitenshuis omgezet in een doelstelling, waaraan de uitvraag tot verkenning van de inventarisatie is gekoppeld.

Alle uitstoot in de keten van hetgeen uiteindelijk ontwikkeld en gerealiseerd zal worden, begint op de tekentafel. Ook in de podiumkunsten. Dit is het startpunt van de keten. Het ontwerp en ontwikkelproces is namelijk bepalend voor de gehele levenscyclus van een productie. De hoeveelheid en type materialen die benodigd zijn, het energieverbruik bij het maken en presenteren, de hoeveelheid vrachten die er geleverd moeten worden et cetera worden daarmee in zekere zin vastgelegd. Er liggen kansen en mogelijkheden voor het reduceren van scope 3 emissies bij het ontwikkelproces. Oftewel: de potentie om te reduceren is groot. Wanneer tijdens het ontwerpproces bewust rekening wordt gehouden met materiaalgebruik (input) en al tijdig wordt nagedacht over de afbouw en hergebruik aan het einde van de levensfase van de productie, zouden ketenemissies substantieel gereduceerd kunnen worden. – Rianne de Boer (NAPK)

Doelstelling

Om de huidige stand van zaken in de podiumkunstensector met betrekking tot het hergebruik van het toneelbeeld in kaart te brengen, heeft van VANG Buitenshuis in samenwerking met de NAPK een uitvraag geformuleerd. Deze verkenning moet leiden tot:

- Een schatting van de hoeveelheid podiuminrichting, kostuums en rekwisieten dat er in de Nederlandse podiumkunstensector én onder leden van de NAPK in omloop is.
- Inzicht in hoeverre er al sprake is van hergebruik.
- Wat de potentie is om verder hergebruik te stimuleren.
- Hoe de podiumkunstensector financieel gefaciliteerd kan worden in het opzetten van een tweedehands markt voor het toneelbeeld.

Koerswijziging: Na de enquête is er bewust afgezien van het in kaart brengen van kwantitatieve data om verschillende redenen. Allereerst was het verzamelen van data bij de respondenten een uitdaging, in de enquête werd al snel duidelijk dat de respondenten geen inzicht hadden in wat er in de opslag staat en wat er wordt weggegooid.

Ten tweede bleek de definitie van wat precies als “toneelbeeld” moest worden beschouwd eerder (te) vaag. Deze onduidelijkheid maakte het kwantificeren van gegevens een uitdagende taak. Op basis hiervan is besloten voor een meer kwalitatieve benadering, waarbij er tijdens de interviews dieper in is gegaan op de omvang van het probleem: hergebruik van toneelbeeld. Het achterhalen van kwantitatieve gegevens is in een vervolgonderzoek of inventarisatie mogelijk, mits de organisaties eerst aan de slag gaan met het kwantitatief registreren van hun elementen van het toneelbeeld die in omloop zijn, o.a. de omvang (aantal en type), verblijfsduur, kosten voor opslag, locatie en omvang van de opslagruimte.

Enkele kwantitatieve gegevens die naar voren zijn gekomen uit deze verkenning, maar niet verder zijn uitgewerkt in de interviews zijn wel in het bezit van de opdrachtgevers. Vanuit hun rol kan gekeken worden voor welke doeleinde deze gegevens gebruikt kunnen worden. Hieronder een korte opsomming van enkele van deze gegevens:

Bij de meerderheid (27 respondenten) is hergebruik van elementen van het toneelbeeld niet opgenomen in het beleidsplan:

- *Vrijwel alle respondenten huren opslagruimte bij een derde partij.*
- *Een meerderheid van de respondenten besteedt meer dan €15.000 aan opslagkosten.*
- *De helft van de respondenten houdt een administratie bij van wat er aan elementen in de opslag is.*
- *Bij de meerderheid van de respondenten liggen materialen 3 tot 9 jaar in de opslag (13 respondenten 3-6 jaar, 12 respondenten 6-9 jaar).*
- *Bij de meeste respondenten wordt circa 25% van het materiaal (rekwisieten, kostuums en podiuminrichting) hergebruikt.*
- *Circa 2 op de 3 respondenten doet aan daadwerkelijk hergebruik van 25% of minder van het opgeslagen toneelbeeld ook daadwerkelijk hergebruikt.*
- *Gebrek aan opslagruimte en de daarmee gepaard gaande kosten worden als beperkende factor ervaren voor het opslaan van toneelbeeld.*
- *Er wordt per jaar door de respondenten soms tot bijna nooit toneelbeeld (rekwisieten, kostuums, podiuminrichting) verkocht of verhuurd, er worden wel soms tot vaak materialen uitgeleend.*
- *De schatting is dat op jaarbasis de meerderheid van de respondenten ca € 10.000 aan rekwisieten uitgeeft, €10.000 - €50.000 aan kostuums en €50.000-€150.000 aan podiuminrichting.*
- *Voor podiuminrichting zien de meeste respondenten dan ook kansen voor hergebruik.*

Opzet en leeswijzer

Dit document is het eindverslag van de uitgevoerde inventariserende verkenning. De resultaten van de verkenning zijn bedoeld om brancheorganisaties als de NAPK en het programma VANG Buitenshuis van Rijkswaterstaat inzicht te geven in de huidige omvang van hergebruik in de podiumkunstensector en, op basis van dit inzicht, handvaten te bieden om het percentage hergebruik in de toekomst te kunnen vergroten. De verkenning is opgedeeld in een aantal stappen. De eerste gezette stap is het afnemen van een enquête onder de leden van de NAPK en de VVTP. De resultaten uit de enquête zijn opgeschreven in een rapport (zie gerelateerde stukken). Aan de hand van de resultaten zijn met een aantal leden van de NAPK en derden verdiepende individuele en groepsinterviews gehouden. De relevante resultaten uit deze interviews zijn in dit document opgeschreven. Een uitgebreidere beschrijving van het proces is te vinden in het gerelateerde stuk “Routekaart hergebruik toneelbeeld NAPK”.

De resultaten van bovenstaande stappen vormen de hoofdstukindeling van dit rapport. Dit start met de resultaten uit de enquête en de interviews. Daarna volgen de resultaten de deskresearch naar bestaande initiatieven. Het rapport sluit af met een conclusie uit alle voorgaande resultaten en de daarop voortbordurende aanbevelingen. Zoals beschreven in de “VANG Routekaart hergebruik toneelbeeld NAPK” worden alle resultaten en conclusies verdeeld over de drie categorieën, te noemen “inkoop en samenwerking”, “materialen” en “transport en opslag”. Deze indeling, welke grotendeels overeenkomt met de indeling uit “The [Theatre Green Book](#)”, vormt de kapstok van dit document.

Gerelateerde stukken

Gedurende verkenning, zijn er een aantal documenten geschreven en met de opdrachtgever gedeeld. In onderstaande tabel is weergegeven welke documenten aan dit eindrapport ten grondslag liggen.

Type	Titel	Datum
Routekaart	VANG Routekaart hergebruik toneelbeeld NAPK	25-07-2023
Resultaten enquête	VANG2-Resultaten_enquête_totaal	24-09-2023
Conclusies enquête	Resultaten enquête en voorbereiding interviews	24-09-2023

Tabel 1: Gerelateerde stukken

Informatie-inwinning

De informatie-inwinning voor de inventarisatie is uitgevoerd onder een deel van de circa 180 leden van de NAPK, verdeeld over de vier sectoren, Theater, Dans, Muziek en Algemeen. Dit informatie is op twee manieren ingewonnen bij deze doelgroepen, namelijk via:

1. Enquête
2. Interviews

De enquête

Eind juli 2023 is de inventariserende enquête “hergebruik toneelbeeld” online gezet. Deze inventarisatie is initieel verspreid onder alle leden van de NAPK. Twee weken na de start is besloten om de enquête ook via andere kanalen richting onder andere doelgroepen te verspreiden, waaronder de Vereniging Vrije

Theaterproducten (VVTP). Op 22 september 2023 is de enquête afgesloten en zijn de resultaten gebundeld en geanalyseerd. Hieronder zijn enkele kwantitatieve gegevens van de enquête opgenomen. Een uitgebreid overzicht van de resultaten is opgenomen in het document “**VANG2-Resultaten_enquête_totaal**”.

In totaal zijn er 35 enquêtes ingevuld, waarvan 34 zijn ingevuld door leden van de NAPK en 1 door een lid van de VVTP. De meerderheid van de respondenten, namelijk 19, behoort tot de Culturele Basisinfrastructuur (BIS). De op één na grootste groep wordt vertegenwoordigd door het Fonds Podiumkunsten categorie 2 (FPK 2) met zeven reacties. Vier deelnemers vallen onder het Fonds Podiumkunsten categorie 1 (FPK 1) en twee deelnemers onder het Fonds Podiumkunsten categorie 3 (FPK 3). Drie respondenten hebben aangegeven dit niet te weten of niet te willen delen. Deze groep is een representatieve vertegenwoordiging van de doelgroep vallende binnen de BIS en FPK.

De interviews

In de periode van september t/m november 2023 zijn een aantal verdiepende interviews met leden van de NAPK en externe partijen afgenomen. In deze interviews is dieper ingegaan op de knelpunten die in de enquête naar voren zijn gekomen, met als doel deze om te kunnen zetten tot kansen. De leden betreffen organisaties die in de enquête hebben aangegeven open te staan voor dit verdiepende gesprek. Deze interviews zijn digitaal gehouden. Een aantal leden zijn individueel geïnterviewd.

Daarnaast hebben er twee groepsgesprekken plaatsgevonden. Aan beide gesprekken namen vier leden deel. Naast de leden zijn een aantal externe partijen geïnterviewd die relevant zijn voor de sector, een deelplatform beheren of anderszins bij de “keten” betrokken zijn. Tijdens deze interviews zijn een aantal knelpunten benoemd, welke hergebruik bemoeilijken. In onderstaand hoofdstuk worden deze knelpunten benoemd.

Bevindingen

In dit onderdeel beschrijven we de opgehaalde informatie uit zowel de online enquête als de interviews. Per hoofdthema benoemen we achtereenvolgens de gevonden knelpunten.

Inkoop en samenwerking

Bevindingen enquête: Inkoop en samenwerking

Uit de antwoorden blijkt dat de respondenten een gedeeld deelplatform binnen de sector missen, waar vraag en aanbod van elementen van toneelbeeld samenkomen. Dit vormt momenteel een belemmering voor het verkopen, verhuren of uitlenen van materialen na gebruik en het verkennen van mogelijk hergebruik van materialen van andere partijen. Hoewel er momenteel enkele (kleinschalige) initiatieven zijn die uitwisseling mogelijk maken, zoals marktplaats.nl en de Vraag en aanbod VPT-website, worden deze opties niet breed gedragen binnen de sector.

Wat betreft kansen geven de meeste respondenten aan mogelijkheden te zien voor zowel de verkoop, verhuur als uitleen van toneelbeeld. Een gemeenschappelijk deelplatform kan dit stimuleren. Om ervoor te zorgen dat materialen naar wens kunnen worden gebruikt, is het van belang dat aangegeven wordt of het materiaal aangepast (verzaagd, verknipt, etc.) mag worden. In het geval van verhuur/uitleen moeten

er standaardcontracten beschikbaar zijn om het risico op schade af te dekken. Dit benadrukt het belang van een gestructureerde aanpak om het potentieel van hergebruik binnen de sector te optimaliseren.

Bevindingen interviews: Inkoop en samenwerking

Beleid

Het inkopen en gebruiken van nieuwe materialen is decennialang voor veel organisaties de standaard geweest. De omschakeling naar het gebruik van bestaande materialen en bestaande decorstukken heeft alleen kans van slagen indien dit binnen een organisatie breed gedragen wordt en ook wordt vastgelegd in beleid. Uit de enquête en interviews is gebleken dat veel organisaties nog geen beleid hebben opgesteld of geen doelstellingen hebben gesteld om het percentage hergebruik te vergroten. Het ontbreken van deze visie en meetbare doelstellingen zorgt er, onder andere, voor dat veel organisaties in de podiumkunstensector geen of weinig stappen zetten met betrekking tot het inpassen van hergebruik van materialen en decorstukken in de ontwerpen van voorstellingen.

Huidige initiatieven tot uitwisseling

Een belangrijke factor voor hergebruik, zo komt naar voren uit de interviews, is de mogelijkheid om materialen en elementen van het toneelbeeld tussen de organisaties eenvoudig onderling uit te wisselen. Uit de interviews komt naar voren dat er momenteel nog geen sector breed gedragen deelplatform is, die specifiek voor de sector te gebruiken is.

Enkele organisaties gebruiken de reguliere marktplaatsen (Marktplaats.nl of Facebook Marketplace). Deze deelplatforms bieden echter te weinig informatie over de specifieke eigenschappen van de materialen om deze generieke deelplatforms sector breed in te zetten (zoals gedetailleerde afmetingen en periode van beschikbaarheid), aldus een aantal geïnterviewden. Daarnaast zijn er te weinig mogelijkheden om in de zoekopdracht specifieke eigenschappen in te voeren.

Uit de gesprekken komt naar voren dat in het verleden er al pogingen gedaan zijn om onderlinge uitwisseling van materialen en elementen van het toneelbeeld mogelijk te maken. Al deze mogelijkheden tot uitwisseling, vaak via deelplatforms, zijn weer verdwenen of worden nauwelijks gebruikt.

Het ontbreken van eigenaarschap wordt door de geïnterviewde partijen vaak genoemd als faalfactor. Met eigenaarschap wordt het voor langere termijn beheren en door ontwikkelen van het deelplatform in combinatie met het werven van nieuwe leden van het deelplatform bedoeld. Bij gebrek aan eigenaarschap komt deze ontwikkeling en beheer tot stilstand en worden er onvoldoende aantallen leden aangehaakt bij het deelplatform, waardoor het deelplatform zijn functie (gebaat bij schaal en groot aanbod) verliest. Daarnaast is het ontbreken van beleid binnen de organisaties en een stimulans in de gehele keten om materialen te hergebruiken bepalend voor het succes (en in deze gevallen het falen) van deelplatforms, aldus de geïnterviewden.

Een derde bepalende en in de gesprekken genoemde factoren zijn mogelijkheden tot opslag en de tijd die nodig is om de objecten in de opslag te registreren en op een deelplatform aan te bieden. Aan de kant van de partij die het deelplatform bouwt en beheert wordt het verdienmodel ook als belangrijke factor benoemd. Zonder verdienmodel zal er geen (commerciële) partij opstaan die een deelplatform zal opzetten of beheren. Een dergelijk verdienmodel kan voortkomen vanuit een lidmaatschaps-constructie. Een aantal van de geïnterviewde organisaties heeft aangegeven open te staan voor het betalen van

lidmaatschapsgeld. Ook uit de enquête blijkt dat de kosten van een deelplatform (binnen bepaalde grenzen) geen beperkende factor is.

Ondanks deze knelpunten bij initiatieven uit het verleden, wordt een dergelijk deelplatform vrijwel unaniem als noodzakelijk ervaren om het aandeel hergebruik te kunnen vergroten. Vele geïnterviewde leden geven aan dat het ontbreken van inzicht in de beschikbare materialen (zowel in eigen opslag als bij andere partijen) uitwisselingsmogelijkheden beperkt. Meerdere organisaties geven aan in het verleden meermaals nieuwe objecten te hebben (in)gekocht, terwijl achteraf bleek dat een andere organisatie dezelfde objecten als jaren in de opslag had liggen.

Beschikbaarheid van data wordt hiermee een basisvoorwaarde voor uitwisseling van toneelbeeld. Sporadisch worden materialen uitgewisseld zonder gebruik te maken van deelplatforms, deze uitwisseling komt dan tot stand met veelal lokale collega instellingen.

Ketenverantwoordelijkheid

Het succes van hergebruik van elementen van het toneelbeeld hangt sterk af van het beleid en samenwerking in de gehele sector. Zolang het gebruik van nieuwe materialen goedkoper en/of sneller toegankelijk blijft, zal er zonder de aanwezigheid van een stimulans om het aandeel hergebruik te vergroten, weinig veranderen. Er is nu bijvoorbeeld geen prikkel aanwezig om imperfecte materialen (afkomstig uit de voorstelling) “schoon” en gereed te maken voor uitleen of verkoop. Het weggooien en opnieuw kopen van materialen is gemakkelijker.

Een aantal geïnterviewden benoemt dat een stimulans vanuit een aantal stakeholders in de sector kan bijdragen aan hogere percentages hergebruik. De aanname onder de geïnterviewden is dat wanneer de ketenpartners collectief voorwaarden aan elkaar gaan stellen met betrekking tot het percentage van hergebruikte materialen in hun elementen van het toneelbeeld, dat het aandeel hergebruik in de sector zal groeien. Op dit moment stellen partners op dit gebied vooralsnog geen enkele voorwaarden aan elkaar. Ook in de subsidies die vanuit de Rijksoverheid wordt verstrekt, zijn momenteel geen voorwaarden opgenomen ten aanzien van verduurzaming en/of het materiaalgebruik.

Uitwisseling en schades

Het aandeel hergebruik van materialen of elementen van het toneelbeeld kan worden vergroot door onderlinge verkoop, verhuur of uitleen van deze objecten. Bepaalde objecten staan voor langere tijd in de opslag en worden pas weer gebruikt wanneer een voorstelling wordt voortgezet of de organisatie het object in een andere voorstelling kan gebruiken. In de tussentijd kan het object door een andere partij worden gebruikt. Een vaak genoemde beperking bij het verhuren of uitlenen van deze elementen van het toneelbeeld is de staat waarin het object retour komt. Schades, het overschilderen in een andere kleur of bewerken van het object worden gezien als risico's voor de verhurende/uitlenende organisatie. Omdat de geïnterviewden gehecht zijn aan de eigen materialen en niet bekend zijn met een systeem/methode om deze risico's af te dekken/te verzekeren, worden de objecten vanwege deze situatie niet aangeboden voor uitleen of verhuur.

Eigenschappen van een deelplatform

In alle interviews is de mogelijkheid van een sectorspecifiek deelplatform besproken. De geïnterviewde organisaties hebben aangegeven dat het deelplatform een aantal eigenschappen moet bevatten om het werkbaar te maken:

- De inspanning om objecten op het deelplatform te plaatsen en de verkoop/verhuur/uitleen te organiseren, moet voor de organisaties gering zijn.
- De mogelijkheid om te selecteren op zowel kopen, huren en lenen.
- Inzicht bieden of de uit te wisselen materialen gedemonteerd mogen worden. Daarbij moet worden aangegeven of het auteursrecht van toepassing is op (delen van) het betreffende element van het toneelbeeld.
- Het deelplatform dient de mogelijkheid te bieden om op locatie te selecteren, zodat de objecten zoveel als mogelijk regionaal worden gevonden en uitgewisseld.
- Het deelplatform moet informatie geven over de gebruikte materialen en de afmetingen.

Een integraal aanbod wordt ook door een aantal partijen genoemd. Hiermee wordt niet alleen het overzichtelijk aanbieden van de beschikbare materialen of objecten bedoeld, maar ook het organiseren van opslag, transport, een centraal atelier bij de opslag, contracten en verzekeringen. Niet alle partijen benoemen deze integraliteit overigens als succesfactor. Sommige organisaties kunnen al met een deelplatform werken wanneer alleen de basisfunctie (zichtbaarheid van aanbod) aanwezig is.

Knelpunten: Inkoop en samenwerking

Knelpunt 1: *Geen breed gedragen deelplatform beschikbaar waarop vraag en aanbod bij elkaar gebracht worden;*

Knelpunt 2: *Bestaande reguliere deelplatforms tot uitwisseling bieden te weinig mogelijkheden tot selectie in de zoekopdracht en het opgeven van specifieke eigenschappen;*

Knelpunt 3: *Eigenaarschap is door de wijze waarop de sector is georganiseerd en de bijbehorende financiële situatie in de cultuursector een uitdaging;*

Knelpunt 4: *Mogelijkheden tot hergebruik worden behoorlijk beperkt door gebrek aan inzicht in materialen/objecten in eigen opslag en in de opslag van andere partijen;*

Knelpunt 5: *Zonder verdienmodel zijn er geen (commerciële) partijen te vinden die een deelplatform langdurig willen beheren;*

Knelpunt 6: *Er is nu geen prikkel om materialen uit voorstellingen 'schoon' te maken en aan te bieden voor uitleen/verkoop;*

Knelpunt 7: *Vanuit andere stakeholders in de sector is er geen stimulans om het aandeel hergebruikte materialen/elementen van het toneelbeeld te vergroten;*

Knelpunt 8: *Het risico op schade houdt organisaties tegen om objecten uit te lenen of te verhuren. Indien een object verkocht wordt is dit knelpunt er niet;*

Knelpunt 9: *Er is geen organisatie breed gedragen beleid of doelstellingen m.b.t. hergebruik.*

Materialen

Bevindingen enquête: Materialen

Hergebruik vormt een uitdaging die begint bij de verankering ervan in de organisatie, met name bij decorontwerpers en -bouwers. Een klein deel van de respondenten geven aan in verschillende mate hergebruik in hun beleid verankerd te hebben, terwijl de meerderheid van de respondenten dit niet heeft gedaan. Uit de inventarisatie is niet gebleken dat deze respondenten door de aanwezigheid van het beleid hogere percentages hergebruik behalen. Daarnaast wordt het hergebruik van materialen als beperking

ervaren van de artistieke vrijheid. Daar komt ook bij dat de onbekendheid met het van toepassing zijn van en de reikwijdte van auteursrecht op de elementen van het toneelbeeld in veel gevallen de motivatie om toneelbeeld te uit te wisselen beperkt.

Wat betreft kansen wordt podiuminrichting als het meest kansrijk beschouwd onder de drie elementen van het toneelbeeld. Niettemin kan de omgang met sommige elementen van podiuminrichting beperkt zijn, onder andere door de wijze waarop de elementen aan elkaar bevestigd zijn (gelijmd in plaats van geschroefd). Aan de andere kant worden kostuums als het minst kansrijk beschouwd. Kostuums zijn vaak op maat gemaakt en daardoor minder eenvoudig aanpasbaar. Deze variaties in kansrijkheid benadrukken de complexiteit van hergebruik binnen de specifieke context van elk element van het toneelbeeld.

Bevindingen interviews: Materialen

Mentaliteit en kennis

Zoals onder “inkoop en samenwerking” ook al benoemd, is er decennialang voornamelijk met nieuwe materialen gewerkt en zijn creativiteit en kwaliteit de belangrijkste uitgangspunten geweest bij het maken van keuzes rondom nieuw toneelbeeld. Al vanaf de opleiding (bijvoorbeeld de opleiding Scenografie aan de AHK) is tot voorkort het gebruik van nieuwe materialen de norm in plaats van gebruik maken van bestaande materialen en objecten. Een belangrijke reden hiervoor is de artistieke vrijheid, waar in de kunst- en cultuursector veel waarde aan wordt gehecht. Vanuit het “oude denken” wordt aangenomen dat het werken met nieuwe materialen de ontwerper in staat stelt om tot een creatiever en unieker ontwerp te komen dan bij het (deels) gebruiken van bestaande materialen of objecten.

Daarnaast wordt authenticiteit vaak als belangrijk criterium gezien van een goed ontwerp, terwijl hergebruik in veel gevallen gebaat is bij generiekere ontwerpen. Een voorbeeld hiervan zijn de decorstukken, welke vaak exact op maat voor een bepaald podium worden gemaakt. Dit terwijl het inkorten van deze objecten, soms met slechts enkele centimeters, het object toepasbaar maakt op veel meer podia, zonder deze te hoeven bewerken.

Inmiddels is zowel in de opleiding als bij meerdere partijen in de sector deze manier van denken aan het veranderen. Een verdere omslag in dit denken vereist een mentaliteitsverandering en het breder uitdragen van kennis over het ontwerpen en werken met bestaande materialen en objecten. Vanuit de opleiding (AHK) is benoemd dat de focus m.b.t. het onderwijs richting studenten meer moet gaan liggen op ambachtelijkheid en het gesprek aangaan over “de echte waarde van een product”. In het geval van kledingontwerp stimuleert de opleiding om elastische stoffen te gebruiken, zodat wordt toegewerkt naar “one size fits all”. Ook het gebruik van digitale kunst, zoals projectie op doeken, wordt steeds beter geïntegreerd in de opleiding. De AHK is nog wel zoekende naar andere methoden om hergebruik verder te stimuleren.

Een aantal geïnterviewde organisaties hebben aangegeven dat hun kennis over het werken met bestaande materialen te beperkt is. Daarnaast ontbreekt ook de kennis om in het voortraject van de ontwerpfasen de juiste materialen te kiezen, zodat deze na gebruik geschikter zijn voor gebruik in andere eigen toepassingen en/of aan te bieden aan derden. Het Theatre Green Book wordt door meerderen als mogelijke bron van kennis benoemd. Gezien het feit dat dit initiatief recent pas in Nederland door de NAPK is geïntroduceerd en vertaald, is de kennis hieruit nog niet breed gedragen.

Artistieke vrijheid en auteursrecht

Artistieke vrijheid wordt gezien als een belangrijke beperkende factor voor hergebruik van bestaande materialen. Zoals hierboven genoemd heeft dat te maken met mentaliteit en kennis over de relatie tussen creativiteit/authenticiteit van het ontwerp en werken met bestaande materialen en objecten.

Daarnaast is er veel onduidelijkheid over het auteursrecht. Over het algemeen is niet duidelijk of auteursrecht op een object van toepassing is. Indien het van toepassing is weet men eigenlijk niet wat de gevolgen hiervan zijn en/of wat dit impliceert.

Instandhouding betekent dat een ontworpen object of decor niet gedemonteerd of aangepast mag worden, waardoor verkoop voor andere doeleinden onmogelijk wordt gemaakt. Uit een interview is zelfs gebleken dat om deze reden decors in de container belanden, terwijl onderdelen heel goed door een andere ontwerper of gezelschap gebruikt hadden kunnen worden. De onduidelijkheid en onbekendheid met de details van het auteursrecht beperkt derden in de mogelijkheid om met deze bestaande materialen/objecten te werken.

Onbekendheid met “duurzame” ontwerpers/decorbouwers

Een aantal van de geïnterviewde ontwerpers en gezelschappen werkt zelf veel met bestaande materialen/objecten, of werkt samen met decorbouwers die hergebruik hoog in het vaandel hebben staan. Echter zijn deze decorbouwers niet bij alle gezelschappen bekend, waardoor er niet op geselecteerd kan worden.

Knelpunten: Materialen

Knelpunt 1: *Ontwerpers werken onvoldoende met hergebruik als uitgangspunt, vast in het ‘oude denken’;*

Knelpunt 2: *In de ontwerpfase wordt weinig nadruk gelegd op meer generiek ontwerpen;*

Knelpunt 3: *De informatie over hergebruik van materialen uit het Theatre Green Book wordt nog niet breed gedragen;*

Knelpunt 4: *Er is geen overzicht waarmee ontwerpers en decorbouwers op basis van hun kennis en ambities m.b.t. hergebruik kunnen worden geselecteerd;*

Knelpunt 5: *De onbekendheid met het van toepassing zijn van en de details van het auteursrecht zorgt voor een impasse rondom hergebruik.*

Transport en opslag

Bevindingen enquête: Transport en opslag

De opslag van materialen in de theaterindustrie wordt beschouwd als een belangrijke beperkende factor. Vaak wordt de opslag uitbesteed aan externe partijen, wat kostbaar is. Het formaat van de materialen kan ook een beperkende factor zijn. Desondanks blijkt dat een aanzienlijk deel van de materialen na de voorstelling in opslag wordt bewaard, gemiddeld 3 tot 9 jaar. Na de opslagperiode wordt echter nog steeds een groot deel van de materialen weggegooid. Dit kost daarmee onnodig veel moeite en geld. Ongeveer de helft van de respondenten mist inzicht omdat de materialen die naar de opslag gaan niet systematisch worden geadministreerd. De partijen die dit wel doen, gebruiken over het algemeen Excel.

Aan de andere kant zien veel respondenten mogelijkheden in de oprichting van één of meerdere centrale opslaglocaties voor elementen van het toneelbeeld. Hiermee gepaard gaat de organisatie van een centraal transportsysteem. Ontzorgen in opslag en transport wordt gezien als een belangrijke factor die een dergelijk systeem tot een succes kan maken.

Bevindingen interviews: Transport en opslag

Inzicht

Veel van de geïnterviewde partijen huren één of meerdere opslagplekken om elementen van het toneelbeeld in op te slaan. Deze objecten staan lang in de opslag. Een belangrijke oorzaak van deze lange opslagtijd is het gebrek aan inzicht in welke objecten in de opslag liggen opgeslagen. De meeste organisaties houden dit niet bij of slechts ten dele middels een Excel. Het bijhouden is van de meeste organisaties wel een wens, maar het ontbreekt aan tijd en/of kennis om hier een gestandaardiseerd format voor op te stellen.

Decentrale opslag

De opslag van materialen wordt door de meeste organisaties zelf geregeld. De meeste opslagruimtes worden gehuurd. Doordat iedere organisatie voor zichzelf opslagruimte moet huren, zijn de sector brede kosten voor opslag hoog.

Daarnaast is er volgens de geïnterviewden in de meeste opslagen geen ruimte om decorstukken of andere elementen van het toneelbeeld op te zetten en de samenstelling of het ontwerp ter plaatse aan te passen. In het geval van onderlinge uitwisseling van materialen liggen deze vaak verspreid over opslagruimtes op meerdere locaties, waardoor het vrijwel onmogelijk is om het toneelbeeld vooraf met deze materialen in zijn geheel op te zetten/te bekijken.

Ontzorgen met centrale hubs

In een aantal interviews is gesproken over de mogelijkheid voor centrale hubs, waaraan vormen van ontzorging zijn gekoppeld. Deze centrale hubs, wat er één of meerdere verspreid over het land kunnen zijn, vormen volgens de geïnterviewden een centrale opslagplaats van de elementen van het toneelbeeld van de aangesloten gezelschappen.

Deze centrale opslag dient een één op één relatie met het deelplatform te hebben, waarop de opgeslagen elementen worden geregistreerd en inzichtelijk zijn voor alle deelnemende organisaties.

Om een dergelijke hub mogelijk te maken, zo is het idee, dient een team te worden samengesteld van mensen die alle werkzaamheden in de hub coördineren. Dit team kan ook zorgen voor ontzorging richting de leden van de hub, door zaken als contracten, transport en het registreren van schades te coördineren. Daarmee krijgt een centrale hub letterlijk een figuurlijk een verbindende functie tussen de organisaties die hierbij zijn aangesloten. Het team van de hub draagt daarmee ook een deel van het eigenaarschap van het deelplatform.

Knelpunten: Transport en opslag

Knelpunt 1: De decentrale opslag van elementen van het toneelbeeld beperkt de mogelijkheden tot het fysiek samenstellen van een toneelbeeld, wat een drempel vormt voor het gebruik van materialen uit opslagruimtes van derden.

Knelpunt 2: Er is geen uniform format om de elementen van het toneelbeeld in de opslag gedetailleerd op bij te houden.

Knelpunt 3: Op dit moment ontbreekt nut en noodzaak voor een goede registratie van toneelbeeld in de opslag.

Bestaande initiatieven

In Nederland maar ook daarbuiten staat de ontwikkeling van initiatieven om toe te werken naar een circulaire economie niet stil. Een aantal van deze initiatieven sluiten aan bij de strekking en doelstelling van deze inventarisatie. Deze initiatieven zijn hieronder benoemd. De initiatieven kunnen direct bijdragen aan het vergroten van het hergebruik in de podiumkunstensector of ter inspiratie dienen voor bepaalde facetten daarvan. Deze lijst met initiatieven is echter niet uitputtend.

Inkoop en samenwerking

GearHub

GearHub is een bestaand deelplatform, dat is ontwikkeld als marktplaats om onder andere elementen van het toneelbeeld onderling uit te wisselen. Het deelplatform bevat de mogelijkheid om objecten met een advertentie aan andere leden van GearHub aan te bieden. Hiervoor zijn vele categorieën onderscheiden, zodat de gebruiker makkelijk kan zoeken en selecteren. Het deelplatform is de afgelopen 5 jaar niet meer van updates voorzien en loopt daardoor “achter” op de huidige wensen die aan een dergelijk deelplatform worden gesteld. Daarnaast is er onvoldoende aandacht uitgegaan naar het werven van leden voor het deelplatform (www.gearhub.nl). Eind 2024 zal een nieuwe versie online komen waarin een aantal grote partijen uitgenodigd worden die eerder interesse getoond hebben het systeem te beoordelen. De verwachting is dat de eerdere genoemde knelpunten verholpen zijn.

Trail

Trail systems is een deelplatform, opgezet door organisaties uit de Finse podiumkunstensector. Het deelplatform stelt organisaties in staat om objecten in eigen beheer/opslag digitaal te documenteren. Via materiaalkaarten kan ieder object middels een veelvoud aan eigenschappen worden gedocumenteerd. Het object wordt vervolgens voorzien van een RFID-tag of barcode, zodat het object in de opslag gemakkelijk te traceren en te koppelen is aan de ingevoerde informatie. Naast het gebruik voor eigen inzicht en beheer, kent het systeem ook de mogelijkheid om de objecten “in te plannen” voor het gebruik in toekomstige eigen voorstellingen en objecten uit te lenen aan derden. Het systeem geeft aan welke objecten voor welke periode uitleenbaar zijn. Daarnaast worden eigenschappen zoals de opslaglocatie, de onderhoudshistorie en eventuele gebreken aan het object weergegeven. Met de onderhoudsmodule kan het onderhoud/verhelpen van gebreken gemakkelijk worden gepland. Het deelplatform wordt al jaren door partijen als Helsinki City Theatre en The British Museum gebruikt (www.trail.fi).

Landelijk initiatief Estland

De overheid van Estland (The Estonian Ministry of Culture) heeft geconstateerd dat vele van hun theatergezelschappen hun opslagruimtes vol hebben liggen met elementen van het toneelbeeld. Het ministerie heeft de doelstelling uitgesproken om deze elementen onderling te gaan uitwisselen middels een IT-deelplatform.

Ter voorbereiding hierop heeft het ministerie in samenwerking met de Estonian Association of Performing Arts Institutions (EETEAL) via Pearle (de Europese brancheorganisatie voor podiumkunsten) een onderzoek bij Europese theaters uitgezet. In dit onderzoek is gevraagd of het betreffende theater in zijn/haar land een dergelijk deelplatform gebruikt. Hieruit is gebleken dat enkele landen, namelijk Duitsland (deelplatforms Fundus, Kostümfundus Babelsberg en Requisitenfundus Studio Babelsberg) en Finland (deelplatform Trail Sharing) een deelplatform hanteren. In beide landen zijn dit pilots of regio gebonden initiatieven. In Noorwegen wordt een deelplatform momenteel ontwikkeld. In Spanje wordt alleen in onderling verband (organisaties die elkaar kennen) uitgewisseld, maar wordt het belang van een nationaal deelplatform wel erkend. Het feit dat de overheid in Estland zich inzet voor een dergelijk deelplatform, sluit aan op de resultaten uit onze inventarisatie m.b.t. het belang van een breed gedragen, nationaal systeem.

Materialen

The Theatre Green Book

The Theatre Green Book is een co-creatie van meerdere theatermakers en verduurzamingsexperts, waarmee een standaard is neergezet voor een duurzamere theater sector. Het van oorsprong Engelstalige boek is inmiddels, mede door de inzet van de NAPK, vertaald naar een Nederlandse versie. Het boek bestaat uit drie hoofdstukken, te weten duurzame producties, duurzame gebouwen en duurzame bedrijfsvoering. De hoofdstukken bieden organisaties in de sector handvaten om zowel hun processen als het materiaalgebruik te verduurzamen.

Om dit te stroomlijnen, zijn de mogelijk te nemen stappen onderverdeeld over een aantal categorieën, waaronder het team, het ontwerp en maakproces van de elementen van het toneelbeeld en de afvoer van materialen. Aan al deze categorieën zijn doelstellingen en voorgestelde werkprocessen verbonden. Binnen de categorieën kunnen de organisaties geleidelijk stappen zetten, middels de niveaus Baseline, Intermediate en Advanced. Naast handvaten voor dergelijke beleidsmatige en werkproces gerelateerde vraagstukken, biedt het boek ook concrete tips en adviezen over duurzamer materiaalgebruik en mogelijkheden tot hergebruik (www.theatregreenbook.com/other-languages-dutch/).

Circulair Ambachtscentrum

Het programma voor circulaire ambachtscentra is een initiatief van Rijkswaterstaat in samenwerking met de branchevereniging voor kringloopbedrijven (BKN), stichting Repair Café, de NVRD en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG). Het initiatief beoogt kennisdeling over de werking van circulaire ambachtscentra. Deze centra zijn locaties of netwerken waarbij partijen samenwerken aan het verminderen van afvalstromen en het realiseren van hoogwaardig product- en materiaalhergebruik. Het repareren en hergebruiken van bestaande producten en materialen is hier het uitgangspunt.

De centra werken met een aantal bouwstenen, waaronder Kringloop, Reparatie en Onderwijs. Deze laatste bouwsteen betreft het onderwijzen van circulaire vaardigheden bij studenten, zodat ook aan het begin van de keten meer en beter wordt gewerkt aan circulariteit. Het gedachtegoed en deels ook de werkwijze sluit aan bij de wens tot meer hergebruik in de podiumkunstensector en heeft overlap met de (mogelijke) circulaire werkwijze van decorbouwers. Daarnaast kunnen objecten die in dergelijke ambachtscentra aangeboden en gerepareerd worden, mogelijk middels een deelplatform uitgewisseld en gebruikt worden in producties (www.circulairambachtscentrum.nl).

Transport en opslag

Collectiecentrum

Het Collectie Centrum Nederland (CC NL) is een depot voor vier rijkscollecties van niet-tentoongestelde objecten: van het Rijksmuseum in Amsterdam, het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem, Paleis Het Loo in Apeldoorn en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Amersfoort. Deze intensieve samenwerking en centralisatie van de collectie op één locatie in Amersfoort, maakt het mogelijk om onderzoek, uitwisseling van expertise en bruikleen tot uitvoering te brengen. De twee ateliers in het gebouw hebben hier een belangrijk aandeel in. Daarnaast brengt de samenwerking een kostenbesparing met zich mee, doordat deze diensten zijn gecentraliseerd. Het collectiecentrum is een goed voorbeeld van een intensieve samenwerking binnen een branche, waar verschillende diensten als opslag, beheer en transport onder één dak zijn gecombineerd (www.rijksmuseum.nl/nl/over-ons/wat-we-doen/ccnl).

Conclusies, aanbevelingen en acties

In de voorgaande hoofdstukken staan de resultaten uit de inventarisatie beschreven. Deze resultaten bevatten een aantal belangrijke knelpunten waardoor uitwisseling van toneelbeeld tot op heden slecht van de grond komt, daarnaast zijn ook kansen beschreven.

In onderstaande paragrafen zijn deze knelpunten en kansen samengevat en omgezet naar aanbevelingen tot actie. De aanbevelingen vormen de bouwstenen voor het vervolgrapport, het Actieplan. In dit actieplan worden ook prioriteiten/volgorde van uitvoering aan de acties toegekend.

In deze inventarisatie staat een digitaal platform centraal. Zowel in de uitvraag, als voorbesprekingen heeft een 'online marktplaats' steeds een prominente rol gehad. Uit de inventarisatie zijn geen concrete alternatieven naar voren gekomen. Wel is heel duidelijk geworden dat een digitaal platform an sich geen verandering gaat brengen, beleidsmatige en bewustzijnsfactoren zijn cruciaal om de gewenste transitie op gang te krijgen en een succesvol digitaal platform van de grond te krijgen.

Inkoop en samenwerking

Beleid organisaties

Het op grotere schaal gebruikmaken van bestaande materialen of objecten in het ontwerp/bouw van elementen van het toneelbeeld is voor veel organisaties een koersverandering. Dergelijke verlegging van de koers en de daaraan verbonden veranderingen in gedrag bij alle teamleden, vraagt om nieuw beleid. In dit beleid moet worden vastgelegd hoe de organisatie in alle fases (van ontwerp tot de afvoerfase)

omgaat met materialen en objecten. Selectiecriteria voor decorbouwers en ontwerpers, maar ook doelstellingen voor percentages hergebruik zijn belangrijke eigenschappen van een dergelijk beleid. Uit de interviews is gebleken dat een aantal organisaties dit beleid niet hebben opgesteld.

De overheidsinstanties en brancheorganisaties kunnen deze organisaties ondersteuning bieden bij het opstellen van het beleid. Het aanbieden van een sjabloon met basisbeleidsteksten is een denkbare optie. Het is sterk aan te raden om alle organisaties in het beleid een relatie te laten leggen met The Theatre Green Book. De eerdergenoemde wenselijke eigenschappen van het beleid (doelstellingen, percentages hergebruik, etc.) worden in The Theatre Green Book uitvoerig beschreven. Wanneer de overheden en de brancheorganisaties de organisaties met het opstellen van dit beleid gaan ondersteunen, kan gemakkelijker worden gestuurd op deze relatie met The Theatre Green Book, waardoor dit boek een brede verankering in de sector krijgt.

Aanbeveling

Het bieden van ondersteuning aan culturele organisaties bij het opstellen en formuleren van een duurzaamheidsbeleid. Dit door middel van een sjabloon met basisbeleidsteksten, samen met de integratie van relevante aspecten uit The Green Theater Book en ondersteunende activiteiten om bewustwording te creëren.

Beleid partijen in de keten

Niet alleen bij de gezelschappen kan het beleid m.b.t. hergebruik verbeterd worden maar ook bij andere organisaties in de keten (zoals onderwijsinstellingen, decorateliers, leveranciers en de Rijksoverheid) zijn belangrijke stakeholders om hergebruik in de sector te stimuleren.

Op dit moment is er weinig tot geen sprake van prikkels vanuit deze partners. De Rijksoverheid zou een stimulerende rol kunnen vervullen door duurzaamheid te koppelen aan haar beleid rondom het verstrekken van subsidies. Ook onderwijsinstellingen en decorateliers zijn een belangrijke schakel in de keten. Ontwerpopleidingen kunnen meer aandacht besteden aan hergebruik en circulariteit in hun curriculum.

Voor al deze voorbeelden geldt dat de partijen zelf aan zet zijn om dit in hun beleid te verankeren. Echter is er wel een aanjager nodig. De brancheorganisaties kunnen deze rol op zich nemen en de genoemde partijen informeren, inspireren en de urgentie van dergelijk beleid onderbouwen.

Aanbeveling

Actief stimuleren van hergebruik bij onderwijsinstellingen, leveranciers, decorateliers en andere relevante partners binnen de sector door specifieke voorwaarden op te nemen in o.a. beleid, uitvragen, contracten en lesprogramma's.

Het opnemen van verplichte percentages hergebruik van materialen in het toneelbeeld kan dienen als een effectieve stimulans. De brancheorganisaties kunnen hierin een rol spelen als aanjager, door deze partijen te informeren, inspireren en de noodzaak van duurzaam beleid te benadrukken.

Feedback op bestaande deelplatforms

Zowel uit de interviews als de enquêtes is gebleken dat er in het verleden meerdere initiatieven zijn geweest tot het opzetten van een deelplatform voor de sector. Een aantal van deze deelplatforms zijn nog actief, waaronder GearHub en Trail. Daarnaast zijn er ook initiatieven in soortgelijke sectoren, zoals het deelplatform van MuseumGoed, de database van Film for Future, de Theatermarkt en diverse vormen van

Marktplaats. Enkele respondenten hebben een paar succes- of faalfactoren van deze deelplatforms benoemd, maar dit overzicht is verre van uitputtend.

Om ervoor te zorgen dat een mogelijk nieuw te creëren deelplatform niet tegen dezelfde faalfactoren aanloopt en leert van de succesfactoren van deze voorgangers, is het aan te raden om een stuurgroep deze deelplatforms te laten testen en hier feedback op te laten geven.

Deze stuurgroep kan bestaan uit een doorsnede van leden van diverse brancheorganisaties uit de sector. Overheden kunnen hier een verbindende rol in nemen, door de deelplatforms te benaderen voor proefaccounts, deze te verspreiden onder de leden van de stuurgroep en de feedback te verzamelen. GearHub heeft tijdens het interview aangegeven open te staan voor deze testoptie. De stuurgroep gaat daarna aan de slag met het opstellen van het programma van eisen.

Aanbeveling

Het samenstellen van een stuurgroep uit een representatieve groep van leden uit diverse brancheorganisaties, ontwerpers, decorbouwers, brancheorganisaties en een IT-organisatie.

Verdienmodel deelplatformeigenaar

Een vaak genoemd aandachtspunt voor een deelplatform is het verdienmodel. Zonder verdienmodel is er hoogstwaarschijnlijk geen (commerciële) partij te vinden die langdurig eigenaarschap neemt over het deelplatform. Zonder eigenaarschap heeft een dergelijk deelplatform geen toekomst. Voordat er naar een partij gezocht kan worden die het eigenaarschap op zich wil nemen, moet de businesscase van het deelplatform worden uitgewerkt. In deze businesscase moet duidelijk worden gemaakt op welke wijze er inkomsten worden vergaard (abonnement of betalen per advertentie) en welke kosten komen kijken bij het beheer van het deelplatform en eventuele aanvullende diensten.

Aanbeveling

Het opstellen van een solide businesscase is cruciaal voor het succes en de levensvatbaarheid van een deelplatform voor hergebruik van toneelbeeld. De businesscase moet een duidelijk beeld schetsen van de inkomsten en kosten van een deelplatform.

Programma van eisen eigenschappen deelplatform

De functionaliteiten van het deelplatform zijn belangrijke factoren voor het creëren van draagvlak onder de gebruikers. In bovenstaande hoofdstukken zijn een aantal belangrijke eigenschappen benoemd, zoals selectiemogelijkheden op koop/leen/verhuur, de beschikbaarheid, de locatie van opslag en de snelheid waarmee de informatie kan worden ingevoerd (en daarmee de totale tijdsbesteding). Deze lijst met eigenschappen is niet uitputtend en zal tijdens de opstart en ontwikkeling van het deelplatform meermaals gewijzigd of aangevuld moeten worden door nieuwe inzichten.

Om dit proces in goede banen te leiden, is het aan te raden om de eerder opgerichte stuurgroep wederom in te zetten. De kennis uit de stuurgroep kan gebruikt worden om een programma van eisen voor het deelplatform op te stellen, welke gaandeweg het proces wordt bijgesteld. De brancheorganisaties kunnen hierin de rol van voorzitter nemen, om de deelnemers aan de stuurgroep te werven en het proces te begeleiden.

Aanbeveling

Deze groep moet een flexibel programma van eisen opstellen voor het deelplatform, waarbij belangrijke eigenschappen regelmatig worden geëvalueerd en aangepast aan nieuwe inzichten tijdens de ontwikkeling. Daarnaast fungeert de groep ook als testpanel voor bestaande deelplatforms in de sector, zoals GearHub en Trail, maar ook voor vergelijkbare initiatieven in andere sectoren, zoals MuseumGoed, Film for Future en Theatermarkt.

Contracten voor uitleen

Het uitleen of verhuren van materialen of objecten wordt beperkt door het risico op schades. Momenteel is nergens vastgelegd wie verantwoordelijkheid draagt om schades die zijn ontstaan tijdens de uitleen/verhuurperiode of het transport te herstellen. Ook is niet vastgelegd welke bewerkingen aan het materiaal of object zijn toegestaan, zoals het overschilderen van het object. De sector is zoekende naar mogelijkheden om dit wel vast te leggen en daarmee het risico van schades af te dekken.

Brancheorganisaties kunnen de organisatie van standaardcontracten op zich nemen, inclusief de juridische toetsing. Daarna kunnen deze sjablonen onder de leden worden uitgezet. De sjablonen kunnen de organisaties vervolgens zelf gebruiken in het onderlinge uitleen of verhuur. Op een later moment kunnen deze standaard contracten ook worden toegevoegd als optie aan het deelplatform.

Aanbeveling

Het opstellen van gestandaardiseerde contracten en deze juridisch toetsen voor het uitleen of verhuren van materialen. Deze contracten kunnen als sjabloon onder de leden van de NAPK worden verspreid, waardoor organisaties binnen de sector eenvoudig juridische afspraken kunnen maken bij het delen van materialen.

Materialen

Kennisdeling ontwerpen en materiaalgebruik

Duurzamer materiaalgebruik in de podiumkunstensector begint in de ontwerpfase. Ontwerpers blijken soms te worstelen met de inpassing van bestaande materialen en objecten in de ontwerpen. Dit wordt met name als een belemmering voor de eigen artistieke vrijheid gezien. Ook de manier en denkwijze in het ontwerpproces kan nog worden verbeterd. Zo komt een meer generiek ontwerp de mogelijkheden tot hergebruik ten goede, terwijl dit voor sommige ontwerpers aanvoelt als beperking van creativiteit en authenticiteit. Daarnaast is de kennis over duurzamer materiaalgebruik nog niet overal breed gedragen. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het vastschroeven van objecten in plaats van verlijmen en het vermijden van schadelijke stoffen of materialen die niet-milieuvriendelijk zijn geproduceerd. Deze kennis staat inmiddels wel in The Theatre Green Book.

Overheden en de brancheorganisaties kunnen inzetten op kennisdeling, om in de ontwerpfase het circulaire gedachtegoed beter te verankeren. Dit kan middels de organisatie van kennissessies of workshops, waar zowel ontwerpers uit de sector als bouwers van elementen van het toneelbeeld aan kunnen deelnemen. Onderwijsinstellingen kunnen hier ook een rol in vervullen. Daarnaast kunnen overheden en brancheorganisaties een lijst opstellen, waarop ontwerpers en decorbouwers staan die uit zichzelf hergebruik in eigen ontwerp en bouw stimuleren. Een dergelijke lijst maakt het voor gezelschappen gemakkelijker om een duurzame partner te selecteren.

Aanbeveling

Het organiseren van kennissessies en workshops, waar zowel ontwerpers als bouwers aan deelnemen kan een effectieve aanpak zijn in het vergroten van de bewustwording van duurzaam materiaal gebruik.

Aanbeveling

Het samenstellen van een lijst met ontwerpers en decorbouwers die actief hergebruik stimuleren, waardoor gezelschappen gemakkelijker duurzame partners kunnen selecteren.

Vastlegging auteursrecht

Het ontwerpen van elementen van het toneelbeeld is een creatief proces. Een ontwerper kan van de gebruiker via het vastleggen van zijn auteursrecht eisen dat een object of decor niet gedemonteerd of aangepast mag worden.

De toepassing van auteursrecht, de periode waarin dit auteursrecht van kracht en onduidelijkheid van wat het auteursrecht omvat/behelst - is voor veel toneelbeeld onbekend en niet vastgelegd. In veel gevallen wordt het auteursrecht slechts 'verondersteld', waardoor hergebruik wordt belemmerd. We kunnen concluderen dat de kennis over de toepassing van het auteursrecht ontbreekt en wat eventueel van toepassing zijn van het auteursrecht impliceert voor uitwisseling en hergebruik.

Het is daarom aan te raden om in de sector een verkenning te starten om te bepalen wat auteursrecht inhoudt, hoe dit specifiek van toepassing is op elementen van het toneelbeeld, en hoe het duidelijk en rechtsgeldig kan worden vastgelegd. De uiteindelijke rol die overheidsinstellingen en de brancheorganisaties kunnen spelen is het faciliteren van richtlijnen of sjablonen voor auteursrecht-overeenkomsten binnen de sector.

Aanbeveling

Een verkenning starten naar de inhoud en toepassing van auteursrecht, specifiek gericht op elementen van toneelbeeld.

Aanbeveling

Het faciliteren van richtlijnen of sjablonen voor heldere auteursrecht-overeenkomsten.

Aanbeveling

Ga met de sector in gesprek over auteursrecht, moedig organisaties aan om het aanwezige toneelbeeld te inventariseren, inclusief het wel of niet van toepassing zijn van auteursrecht op een toneelbeeld.

Transport en opslag

Inzicht

Veel organisaties weten niet wat er in hun opslag ligt. Uit de inventarisatie is gebleken dat veel materialen en objecten 3-9 jaar in de opslag liggen, waarna deze alsnog worden weggegooid. Dit is zonde van het materiaal en zonde van de opslagkosten en tijd. Daarnaast is ook gebleken dat regelmatig materialen of objecten nieuw worden ingekocht, terwijl een ander gezelschap of het gezelschap zelf de objecten of materialen in de opslag heeft liggen. Dit gebrek aan inzicht heeft daarmee een grote negatieve impact op het aandeel hergebruik.

Een deelplatform gaat hier verandering in brengen. Echter kan de ontwikkeling van een dergelijk deelplatform meerdere jaren kosten. Het is daarom aan te raden om in de tussentijd wel te starten met de registratie van alle objecten in de opslag door de organisaties, al is het alleen al voor eigen inzicht. Overheidsinstellingen en de brancheorganisaties kan hierin ondersteunen door, in samenspraak met een aantal leden van de NAPK, een gestandaardiseerd format op te zetten. Ook kan worden gedacht aan de (tijdelijke) inzet van bestaande deelplatformen als GearHub voor deze registratie.

Aanbeveling

Gezien het gebrek aan inzicht in opgeslagen materialen, is het belangrijk voor organisaties starten met registratie. Door het opstellen van gestandaardiseerde formats worden de organisaties geholpen met de eerste stap tot een goede registratie. Hierdoor wordt de drempel tot registratie verlaagd.

Centrale hubs

Zoals al meermaals benoemd is de opslag van materialen een grote kostenpost en beperkt de decentrale opslag de mogelijk tot hergebruik. Een aantal initiatieven, zoals het collectiecentrum, hebben aangetoond dat één of meerdere centrale hubs in het land veel voordelen bieden. Via deze hub(s) kunnen de organisaties volledig worden ontzorgd, doordat het beheer van het deelplatform, de opslag en het transport allemaal bij de eigenaar van de hub(s) is ondergebracht.

Ook het afsluiten van contracten, de financiële afhandeling en de toevoeging van atelierruimtes kan via deze hub(s) mogelijk worden gemaakt. Het is aan te raden dat overheden en de brancheorganisaties de voor- en nadelen van een dergelijke centrale hub inzichtelijk te maken. Het opvragen van de kennis en ervaring vanuit het collectiecentrum is hierbij een goed startpunt.

Aanbeveling

Het onderzoeken van de haalbaarheid en de voor- en nadelen van centrale hubs voor opslag, beheer en transport en het daarmee volledig ontzorgen van de sector.

